

MOLIYA BOSHQARUVIDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI

Ilalova Guzzal Muratbaevna

Qo'ng'irotdan tuman 2-son texnikumi o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18205478>

Annotatsiya. Ushbu maqolada moliya boshqaruvi jarayonida buxgalteriya hisobining tutgan o'рни va ahamiyati yoritilgan. Buxgalteriya hisobi moliyaviy axborotlarning asosiy manbai sifatida korxona faoliyatining moliyaviy holatini baholash, moliyaviy rejalashtirish, nazorat va tahlil jarayonlarini samarali tashkil etishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Maqolada moliyaviy boshqaruvning axborot bazasini shakllantirishda buxgalteriya hisobining vazifalari, moliyaviy intizomni mustahkamlash, moliyaviy risklarni kamaytirish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalar sharoitida buxgalteriya hisobini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: moliya boshqaruvi, buxgalteriya hisobi, moliyaviy axborot, moliyaviy hisobot, moliyaviy tahlil, moliyaviy rejalashtirish, moliyaviy nazorat, moliyaviy barqarorlik, moliyaviy risklar, raqamli buxgalteriya hisobi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z nutq va asarlarida iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash hamda boshqaruv tizimlarida shaffoflikni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish va ularni to'g'ri boshqarish iqtisodiy islohotlarning muhim sharti hisoblanadi. Ushbu jarayonda aniq, ishonchli va o'z vaqtida taqdim etiladigan moliyaviy axborotlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ana shunday axborotlarni shakllantirishda buxgalteriya hisobi moliya boshqaruvining asosiy tayanchi sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida korxonalar va tashkilotlar faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va ularni samarali boshqarish bilan belgilanadi.

Buxgalteriya hisobi xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini uzluksiz, hujjatlashtirilgan va tizimli tarzda aks ettiruvchi axborot tizimidir. Ushbu tizim orqali korxonaning daromadlari, xarajatlari, aktivlari, majburiyatlari va moliyaviy natijalari aniqlanadi.

Moliya boshqaruvi esa ushbu ma'lumotlar asosida moliyaviy rejalashtirish, nazorat, tahlil va prognozlash jarayonlarini amalga oshiradi. Demak, buxgalteriya hisobi moliya boshqaruvining poydevori bo'lib, uning samaradorligi moliyaviy qarorlarning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining asosiy vazifalaridan biri korxonaning moliyaviy holati to'g'risida to'liq va haqqoniy axborot taqdim etishdan iboratdir. Moliyaviy hisobotlar orqali korxonaning likvidligi, to'lovga qobiliyati, rentabelligi va moliyaviy barqarorligi baholanadi. Ushbu ko'rsatkichlar moliya menejerlari uchun strategik va operativ qarorlar qabul qilishda muhim manba hisoblanadi. Masalan, investitsiya loyihalarini amalga oshirish, kredit olish, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish yoki xarajatlarni optimallashtirish kabi masalalar buxgalteriya hisobi ma'lumotlariga tayanib hal etiladi.

Buxgalteriya hisobi moliyaviy resurslarning harakatini nazorat qilish imkonini ham beradi. Moliya boshqaruvida nazorat funksiyasi muhim ahamiyatga ega bo'lib, u mablag'lardan maqsadli va samarali foydalanilishini ta'minlashga xizmat qiladi. Buxgalteriya hisobi orqali mablag'larning kelib tushishi va sarflanishi ustidan doimiy monitoring olib boriladi. Bu esa moliyaviy intizomni mustahkamlash, noqonuniy yoki samarasiz xarajatlarning oldini olish imkonini yaratadi. Natijada korxona moliyaviy xavfsizligi ta'minlanadi.

Shuningdek, buxgalteriya hisobi moliyaviy rejalashtirish jarayonida muhim rol o'ynaydi.

Rejalashtirish moliya boshqaruvining asosiy elementlaridan biri bo'lib, kelgusidagi daromadlar, xarajatlar va moliyaviy natijalarni oldindan belgilashni nazarda tutadi. Buxgalteriya hisobi ma'lumotlari asosida byudjetlar tuziladi, moliyaviy prognozlar ishlab chiqiladi va strategik maqsadlar aniqlanadi. O'tgan davr ko'rsatkichlarini tahlil qilish orqali kelajakdagi moliyaviy holatni bashorat qilish imkoniyati yuzaga keladi. Bu esa korxona rivojlanishining barqaror yo'nalishini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining yana bir muhim jihati moliyaviy tahlil bilan bog'liqdir. Moliyaviy tahlil buxgalteriya hisobotlari asosida amalga oshirilib, korxonaning iqtisodiy samaradorligini baholashga xizmat qiladi. Tahlil natijalari asosida moliyaviy zaifliklar aniqlanadi, mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Shu bilan birga, buxgalteriya hisobi ma'lumotlari tashqi foydalanuvchilar, jumladan investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun ham muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Bu esa korxonaning bozor ishonchligini oshiradi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy risklarni boshqarish masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Buxgalteriya hisobi moliyaviy risklarni aniqlash va baholashda muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. Majburiyatlar hajmi, qarzдорlik darajasi, pul oqimlari holati kabi ko'rsatkichlar risklarni kamaytirish bo'yicha qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Moliya boshqaruvida risklarni oldindan aniqlash va ularni minimallashtirish korxona barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi buxgalteriya hisobi va moliya boshqaruviga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimlari moliyaviy ma'lumotlarni tezkor va aniq shakllantirish imkonini bermoqda. Bu esa moliya boshqaruvining operativligini oshirib, boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonini soddalashtiradi. Raqamli buxgalteriya hisobi moliyaviy axborotlarning shaffofligini ta'minlab, moliyaviy boshqaruv samaradorligini yanada oshiradi.

Moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining ahamiyati, avvalo, moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayonida namoyon bo'ladi. Rahbariyat tomonidan qabul qilinadigan har bir strategik yoki operativ qaror buxgalteriya hisobida aks ettirilgan real ma'lumotlarga tayanadi. Daromad va xarajatlar nisbatini aniqlash, foyda miqdorini baholash, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish kabi masalalarda buxgalteriya hisobi muhim axborot manbai hisoblanadi. Shu jihatdan buxgalteriya hisobi moliya boshqaruvining asosiy vositasi sifatida faoliyat yuritadi.

Buxgalteriya hisobi moliyaviy boshqaruvda pul oqimlarini samarali nazorat qilish imkonini beradi. Pul mablag'larining kirimi va chiqimi to'g'risidagi aniq ma'lumotlar asosida korxonaning to'lov qobiliyati va likvidligi baholanadi. Bu esa moliyaviy barqarorlikni saqlash va moliyaviy inqirozlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Pul oqimlarini to'g'ri boshqarish orqali korxona o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishi va faoliyatini uzluksiz davom ettirishi mumkin bo'ladi.

Shuningdek, buxgalteriya hisobi moliyaviy intizomni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Hisob-kitoblarning hujjatlashtirilgan holda yuritilishi moliyaviy qonunbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Xarajatlar ustidan qat'iy nazorat o'rnatilishi moliyaviy resurslardan maqsadli foydalanishni ta'minlaydi. Natijada moliya boshqaruvida shaffoflik kuchayadi va korxona faoliyatiga bo'lgan ishonch ortadi.

Moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining yana bir muhim jihati uning tashqi foydalanuvchilar uchun axborot manbai bo'lib xizmat qilishidir. Investorlar, kreditorlar, soliq organlari va boshqa manfaatdor tomonlar korxonaning moliyaviy holatini baholashda buxgalteriya hisobotlariga tayanadilar. To'g'ri va haqqoniy moliyaviy hisobotlar korxonaning investitsion jozibadorligini oshiradi hamda moliyaviy munosabatlarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi moliya boshqaruvida yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Axborot texnologiyalarining joriy etilishi buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish imkonini yaratib, moliyaviy ma'lumotlarni tezkor va aniq olishga xizmat qilmoqda. Bu esa moliya boshqaruvining samaradorligini oshiradi, vaqt va mehnat resurslarini tejaydi hamda boshqaruv qarorlarining sifatini yaxshilaydi.

Xulosa qilib aytganda, buxgalteriya hisobi moliya boshqaruvining ajralmas qismi bo'lib, uning samarali tashkil etilishi korxona moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Buxgalteriya hisobi orqali shakllantiriladigan moliyaviy axborotlar asosida rejalashtirish, nazorat, tahlil va strategik qarorlar amalga oshiriladi. Shu bois moliya boshqaruvida buxgalteriya hisobining roli tobora ortib borayotgan bo'lib, uni takomillashtirish va zamonaviy talablar asosida rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Iqtisodiyotni rivojlantirish va moliyaviy intizomni mustahkamlash masalalariga bag'ishlangan yig'ilishdagi nutqlari. — Toshkent, turli yillar.
2. Mirziyoyev Sh.M. Oliy Majlisga Murojaatnomalar. — Toshkent, 2018–2023 yillar.
3. Abdullayev A.A. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
4. Aliqulov B.X. Korxona moliyasini boshqarish asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. G'ofurov U.G'. Moliyaviy hisobot va tahlil. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.
6. Ismoilov S.S. Buxgalteriya hisobi va audit. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021.
7. Karimov N.R. Moliya va moliyaviy menejment. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2017.
8. Qodirov D.B. Korxonalarda moliyaviy boshqaruvni tashkil etish. — Toshkent: Fan, 2019.
9. Rahmonov F.M. Buxgalteriya hisobi amaliyoti. — Toshkent: O'zbekiston, 2020.
10. Toshmatov E.E. Moliyaviy tahlil asoslari. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018.
11. Xudoyberdiyev J.J. Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.